JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
SIEGBERT ALBER
16 päivänä toukokuuta 2002 [1]

I Johdanto

1. Immigration Appeal Tribunal (jäljempänä ennakkoratkaisua pyytänyt kansallinen tuomioistuin) on pyytänyt yhteisöjen tuomioistuimelle esittämässään ennakkoratkaisupyynnössä yhteisöjen tuomioistuinta tulkitsemaan työntekijöiden oikeudesta jäädä jäsenvaltion alueelle työskenneltyään siinä valtiossa annetun asetuksen N:o 1251/70 [2] 3 artiklaa. Pyyntö johtuu siitä, että yhteisön edesmenneen työntekijän perheenjäseniltä (vaimo ja lapset) evättiin pysyvä oikeus jäädä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

2. Asetuksen N:o 1251/70 1 artiklassa määritellään asetuksen soveltamisala seuraavasti:

"Tämän asetuksen säännöksiä sovelletaan kaikkiin jäsenvaltion kansalaisiin, jotka ovat olleet palkatussa työssä toisen jäsenvaltion alueella, sekä heidän perheenjäseniinsä, jotka on määritelty työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 10 artiklassa."

3. Asetuksen N:o 1251/70 2 artiklassa määritellään edellytykset, joiden perusteella työntekijällä on oikeus jäädä maahan, seuraavasti:

"1. Oikeus jäädä pysyvästi jäsenvaltion alueelle on:

a) työntekijällä, joka silloin, kun hän päättää työskentelynsä, on saavuttanut kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädetyn vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän ja joka on ollut palkatussa työssä siinä valtiossa vähintään viimeksi kuluneet 12 kuukautta sekä asunut siellä yhtäjaksoisesti pitempään kuin kolme vuotta,

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

2 — 29.6.1970 annettu komission asetus (EYVL L 142, s. 24, jäljempänä asetus N:o 1251/70 tai asetus).

b) työntekijällä, joka asuttuaan valtion alueella yhtäjaksoisesti pitempään kuin kaksi vuotta lakkaa työskentelemästä siellä palkatussa työssä pysyvän työkyvyttömyyden vuoksi. — —

c) — —

2. — — "

4. Asetuksen N:o 1251/70 3 artiklassa määritellään edellytykset, joiden perusteella työntekijän perheenjäsenillä on oikeus jäädä maahan, seuraavasti:

"1. Tämän asetuksen 1 artiklassa tarkoitetuilla työntekijän perheenjäsenillä, jotka asuvat hänen kanssaan jäsenvaltion alueella, on oikeus oleskella siellä pysyvästi, jos työntekijä on saanut oikeuden jäädä tuon valtion alueelle 2 artiklan mukaisesti, ja jatkaa oleskeluaan vielä tämän kuoleman jälkeen.

2. Jos työntekijä kuitenkin kuolee ollessaan työelämässä ennen kuin hän on saanut oikeuden jäädä kyseisen valtion alueelle, hänen perheenjäsenillään on oikeus jäädä sinne pysyvästi edellyttäen, että:

— työntekijä oli kuolinpäivänään asunut tuon jäsenvaltion alueella yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuotta; tai

— hänen kuolemansa aiheutui työtapaturmasta tai ammattitaudista;

— — — "

5. Asumisen jatkuvuuden edellytyksistä ja osoittamisesta säädetään 4 artiklassa seuraavaa:

"1. Edellä 2 artiklan 1 kohdassa ja 3 artiklan 2 kohdassa säädetty asumisen jatkuvuus voidaan osoittaa millä tahansa asuinmaassa käytettävällä todistamistavalla. Siihen eivät vaikuta väliaikaiset poissaolot, jotka eivät ylitä yhteensä kolmea kuukautta vuodessa, eivätkä asevelvollisuuden suorittamisesta johtuvat pitemmät poissaolot.

2. — — "

6. Asetuksen 5 artiklassa asetetaan seuraava määräaika maahanjäämisoikeuden käyttämisen aloittamiselle, rajoittamatta jäsenvaltioiden velvollisuutta edistää työntekijöiden asettumista maahan uudestaan, jos he ovat poistuneet valtion alueelta asuttuaan siellä yhtäjaksoisesti pitkään ja työskenneltyään kyseisessä valtiossa:

"Henkilöllä, jolla on oikeus jäädä jäsenvaltioon, on tämän oikeuden käyttämisen aloittamiseksi kahden vuoden määräaika siitä, kun hän on saanut sen 2 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdan sekä 3 artiklan mukaisesti. Tänä aikana hän voi poistua jäsenvaltion alueelta ilman, että sillä on kielteistä vaikutusta tähän oikeuteen."

7. Vuoden 1988 Immigration Actin 7 §:n 1 momentissa säädetään yleiseen lupajärjestelmään tehtävästä nimenomaisesta poikkeuksesta niiden henkilöiden osalta, joilla on yhteisön oikeuteen perustuvia oikeuksia, seuraavaa:

"[Vuoden 1971 Immigration Actin] mukaista maahantulo- tai oleskelulupaa ei vaadita henkilöltä, jolla on yhteisön oikeuden tai jonkin vuoden 1972 European Communities Actin 2 §:n 2 momentin mukaisesti annetun säädöksen nojalla oikeus tulla Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja oleskella siellä."

III Tosiseikat ja pääasian oikeudenkäynti

8. Rama Givane, myöhempien pääasian kantajien puoliso ja isä, oli Portugalin kansalainen. Hän saapui Yhdistyneeseen kuningaskuntaan 15.4.1992 EY:n perustamissopimuksen mukaisten oikeuksiensa nojalla työskennelläkseen siellä ravintolapäällikkönä. Hänelle myönnettiin viiden vuoden oleskelulupa. Hän asui Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhtäjaksoisesti kolme vuotta [3] 10.4.1995 asti. Sen jälkeen hän matkusti Intiaan ja oleskeli siellä 10 kuukautta.

9. Givane palasi Yhdistyneeseen kuningaskuntaan 16.2.1996 ja hänen puolisonsa Nani Givane ja hänen kolme lastaan Vashuben Givane, Vinodbhai Givane ja Subashkumar Givane — kaikki Intian kansalaisia — saapuivat maahan hänen kanssaan. Hänelle oli myönnetty 21.7.2002 saakka voimassa oleva EU:n oleskelulupa. Hänen kanssaan saapuneilla perheenjäsenillä oli ETA-alueen perhelupa. [4]

10. Rama Givane kuoli 11.11.1997 eli 21 kuukautta [5] Yhdistyneeseen kuningaskuntaan paluunsa jälkeen *munuaisten vajaatoimintaan* ja *krooniseen maksasai-*

3 — Tarkalleen sanottuna viisi päivää vajaat kolme vuotta.
4 — EEA Family Permit.
5 — Tarkalleen sanottuna viisi päivää vajaat 21 kuukautta.

rauteen, joita ei tässä tapauksessa pidetä ammattitautina.

11. Edesmenneen perheenjäsenet (jäljempänä valittajat) hakivat oikeutta jäädä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan asetuksen N:o 1251/70 2 artiklan 1 kohdan nojalla. Secretary of Staten 21.8.1998 päivätyllä päätöksellä valittajilta evättiin pysyvä oikeus jäädä maahan. Viranomainen katsoi, että Givane ei ollut asunut Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan ennen kuolemaansa asetuksessa tarkoitetulla tavalla.

12. Valittajat hakivat muutosta tähän päätökseen. Muutoksenhakutuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia saatettiin, päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Edellytetäänkö asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 2 kohdassa, että kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen on täytyttävä välittömästi ennen työntekijän kuolemaa, vai voiko se täyttyä työntekijän aikaisemmalla yhtäjaksoisella asumisella?

2) Jos kyseisen kahden vuoden jakson ei tarvitse täyttyä välittömästi ennen työntekijän kuolemaa, voiko työntekijä, kun tämä kahden vuoden asumisjakso on täyttynyt, saada tästä johtuvat oikeudet, jos hän on ollut pois EU:n jäsenvaltiosta, jossa hän oleskeli, kauemmin kuin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kolmen kuukauden ajan (minkä vuoksi kyseisessä oleskeluvaltiossa toteutuvan yhtäjaksoisen asumisen jakso on keskeytynyt)?

3) Mikäli vastaus kysymykseen 2 on myöntävä, onko olemassa joitain rajoituksia, jotka koskevat oikeutta vedota aikaisemmin täyttyneisiin yhtäjaksoisen asumisen jaksoihin, vaikka asuminen on myöhemmin keskeytynyt?

4) Mikäli vastaus kysymykseen 3 on myöntävä, mitkä nämä rajoitukset ovat ja mitä tekijöitä kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon arvioidessaan sitä, ovatko yhtäjaksoisen asumisen keskeytykset poistaneet oikeuden vedota aikaisempiin asumisjaksoihin?

5) Voivatko edesmenneen työntekijän perheenjäsenet vedota 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen oikeuteen tilanteessa, jossa työntekijän kymmenen kuukauden poissaolo on alle kolma-

sosa ennen poissaoloa täyttyneestä yhtäjaksoisen asumisen jaksosta ja alle viidesosa ajasta, jonka työntekijä on kaiken kaikkiaan asunut oleskeluvaltiossa ennen kuolemaansa?"

13. Yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olevaan menettelyyn osallistuivat Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan hallitukset sekä komissio.

IV Pääasian asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

14. Valittajien ja vastaajana olevan viranomaisen seuraavat näkemykset, joita ei ole esitetty yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olevassa menettelyssä, ovat peräisin ennakkoratkaisupyynnöstä:

1) *Valittajat*

Valittajat katsovat, että Givaneen sovellettavassa asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 2 kohdassa edellytetään ainoastaan, että hän on asunut Yhdistyneessä kuningaskunnassa EU-työntekijänä yhtäjaksoisesti kaksi vuotta jossain vaiheessa ennen kuolemaansa. Asetuksessa ei edellytetä, että nämä kaksi vuotta kuluivat välittömästi ennen hänen kuolemaansa. Koska Givane täytti kyseisen edellytyksen vuoden 1992 huhtikuun ja vuoden 1995 huhtikuun välisenä aikana, hänen perheenjäsentensä hakemus, joka koskee pysyvää lupaa jäädä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, on hyväksyttävä.

15. Vuoden 1992 huhtikuun ja vuoden 1995 huhtikuun välisenä aikana Rama Givane asui Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhtäjaksoisesti yli kahden vuoden ajan, joten hän täytti asetuksen N:o 1251/70 3 artiklassa mainitun ensimmäisen edellytyksen. Ilmaisu "kuolinpäivänään on asunut yhtäjaksoisesti" ei voi tarkoittaa yhtäjaksoisen asumisen ajankohtaa koskevaa lisäedellytystä. Ennemminkin se merkitsee sitä lopullista ajankohtaa, johon mennessä kummankin oleskeluvuoden on täytyttävä.

16. Valittajat väittävät myös, että 3 artiklan 2 kohdan teleologinen tulkinta vahvistaa sanamuodon mukaisen tulkinnan. Tätä voidaan perustella seuraavasti:

a) Asetuksen N:o 1251/70 johdantoosassa tunnustetaan EU-työntekijöiden tarve saada asua perheenjäsentensä kanssa ja näiden perheenjäsenten tarve voida erityisillä edellytyksillä saada asumisoikeus.

b) Rooman sopimuksen 39 artiklassa määrätään, että "työntekijöiden vapaa liikkuvuus yhteisössä turvataan".

c) Työntekijöiden vapaa liikkuvuus kuuluu Rooman sopimuksen tärkeisiin taloudellisiin perusteisiin. Tämän vuoksi työntekijöiden vapaata liikkuvuutta ei pitäisi haitata sillä, että he joutuvat olemaan erossa perheistään tai että he ovat huolissaan perheenjäsentensä toimeentulosta, kun nämä muuttavat työntekijöiden luokse.

17. Esillä olevassa asiassa tämä merkitsee sitä, että jos Rama Givane olisi viimeisen kerran Intiasta lähtiessään ottanut huomioon sen, että hän saattaa kuolla luonnollisesta syystä kahden vuoden kuluessa, ja että asiaan sovellettaisiin vastaajana olevan viranomaisen käyttämää tulkintaa, hänen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen olisi rajoitettu sillä, että hän olisi joutunut olemaan huolissaan perheenjäsentensä toimeentulosta.

18. Valittajat hyväksyvät sen, että tulkittaessa asetusta teleologisesti tilanteessa, jossa kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen jälkeen työntekijä oli poissa maasta yli kolme kuukautta ennen kuolemaansa, tällaista poissaoloa olisi rajoitettava asianmukaisesti. Tästä asianmukaisesta rajoittamisesta päätettäessä on otettava huomioon suhteellisuusnäkökohdat.

2) *Vastaajana oleva viranomainen*

19. Vastaajana oleva viranomainen väittää, että asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 2 kohdan yleisesti ymmärrettävä merkitys on se, että kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen on toteuduttava juuri ennen työntekijän kuolemaa. Tämä on seurausta erityisesti sanoista "kuolinpäivänään" ja asunut "yhtäjaksoisesti". Valittajien tulkintaa noudatettaessa puolestaan 3 artiklan 2 kohdassa käytetty sana "kuolinpäivänään" on tarpeeton ja ylimääräinen.

20. Lisäksi vastaajana olevan viranomaisen noudattama 3 artiklan 2 kohdan tulkinta on sopusoinnussa asetuksen N:o 1251/70 tarkoituksen kanssa. Asetuksen tarkoitus, sellaisena kuin se on esitetty sen johdantoosassa, on varmistaa työntekijöiden vapaa liikkuvuus takaamalla työntekijän oikeus jatkaa asumistaan jäsenvaltion alueella hänen päätettyään työskentelynsä siellä mahdollistamalla asuminen yhdessä perheenjäsenten kanssa ja takaamalla se, että perheenjäsenet saavat vastaavan, työntekijän oikeudesta johtuvan oikeuden jäädä maahan. Oikeus jäädä maahan perustuu sekä jäsenvaltiossa asumisen kestoon että siellä työskentelemiseen. Vastapuoli väittää, että asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa,

samoin kuin 3 artiklan 2 kohdassa, on kyse välittömästi ennen työskentelyn lakkaamista täyttyneistä asumis- ja/tai työskentelyjaksoista.

21. Työntekijän ja hänen perheenjäsentensä etujen mukaista on edellyttää, että jos 2 artiklan 1 kohdan mukainen pysyvään maahanjäämisoikeuden myöntämiseen tähtäävä menettely on päättynyt työntekijän ennenaikaisen kuoleman johdosta, perheen on saatava jäädä maahan, jos suhde oleskeluvaltioon on riittävän kiinteä. Tällaiseen johtopäätökseen voidaan kuitenkin päätyä vain, jos suhde oleskeluvaltioon on muodostunut kohtuullisen ajan kuluessa ennen työskentelyn päättymistä.

22. Lisäksi valittajien tulkinta aiheuttaa epävarmuutta ja lisäedellytyksiä, joista ei ole säädetty asetuksessa.

V Asianosaisten yhteisöjen tuomioistuimelle esittämät väitteet ja niiden perustelut

1) *Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus*

23. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus käyttää väitteidensä perusteena ennen kaikkea asetuksen N:o 1251/70 englanninkielistä, ranskankielistä ja saksankielistä versiota vertaamalla tehtyä sanamuodon mukaista tulkintaa. Hallitus päätyy siihen, että asetuksen englanninkielisen version tulkinnanvaraisuus vaaditun kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen ja työntekijän kuoleman ajallisen järjestyksen osalta poistuu tarkasteltaessa asetuksen ranskankielistä ja saksankielistä versiota. Asumisen on toteuduttava juuri ennen kuolemaa.

24. Asetuksen tarkoitus vahvistaa tämän näkemyksen. Asetuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaiseen työntekijän ensisijaisen maahanjäämisoikeuden saamiseen sovelletaan tiettyjä edellytyksiä, ja tämä koskee myös perheenjäsenten johdannaisia oikeuksia. Jos asetuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaisen pysyvän maahanjäämisoikeuden myöntämiseen tähtäävä menettely päättyy työntekijän ennenaikaisen kuoleman johdosta, on työntekijän ja hänen perheenjäsentensä etujen mukaista edellyttää, että he saavat jäädä maahan, jos suhde oleskeluvaltioon on riittävän kiinteä. Tämä pätee ainoastaan, jos työskentelyn päättymistä on edeltänyt riittävän pitkä ajanjakso, jotta kyseinen suhde on ehtinyt muodostua. Jos työntekijällä ei olisi ollut oikeutta jäädä maahan, ei sitä voi olla työntekijän perheenjäsenilläkään hänen kuolemansa jälkeen. Asetuksen tarkoituksena on, että vakiintunut elintapa voidaan säilyttää, mikä edellyttää, että sellainen on muodostunut. Sen vuoksi sovelletaan asetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaista kahden vuoden määräaikaa.

25. Valittajien näkemys aiheuttaa lisäksi huomattavaa epävarmuutta. Tilanne edellyttäisi lisäarviointia, josta ei säädetä asetuksessa. Asetuksessa ei säädetä suhteellisuusperiaatteen arvioinnista, jota valittajat vaativat. Väliaikaisesta poissaolosta oleskeluvaltiosta säädetään asetuksen 4 artiklassa. Pidemmät kuin asetuksessa säädetyt poissaolot keskeyttävät "yhtäjaksoisen" asumisen ja lisäksi mitätöivät jo saadut oikeudet.

2) *Saksan hallitus*

26. Saksan hallituksen kannan mukaan 3 artiklan 2 kohdassa säädetyn kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen on toteuduttava juuri ennen työntekijän kuolemaa. Hallitus tukeutuu tulkinnassaan asetuksen saksankieliseen versioon.[6] Asetuksen 4 artiklan mukaan yhtäjaksoinen asuminen keskeytyy yli kolmen kuukauden poissaolojen vuoksi. Työntekijän tullessa maahan uudestaan alkaa uusi yhtäjaksoisen asumisen jakso. Aiempi asuminen "mitätöityy". Asetuksen rakenne vahvistaa tämän päätelmän. Sana "yhtäjaksoinen" koskee myös 2 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa vähimmäisoleskeluaikoja.

6 — "Seit mindestens zwei Jahren".

27. Valittajien esittämä "poissaolon kohtuullisen rajoittamisen" edellytys vaikuttaa mielivaltaiselta. EY:n perustamissopimuksen 39 artiklan 3 kohdan d alakohdan mukaisen maahanjäämisoikeuden tarkoitus edellyttää tiettyä juurtumista oleskeluvaltioon. Tämä ilmenee vähintään kahden vuoden yhtäjaksoista asumista koskevasta edellytyksestä.

3) *Komissio*

28. Komissio vertaa kannanotossaan aluksi asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 2 kohdan erikielisiä versioita ja toteaa, että sanamuodon perusteella molemmat tulkinnat ovat periaatteessa mahdollisia. Englannin-, espanjan-, portugalin- ja ruotsinkielisen version mukaan asumisoikeuden perusteeksi riittää, että työntekijä on asunut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta jäsenvaltion alueella jonakin ajankohtana, kun taas saksan-, ranskan- ja italiankielisessä versiossa edellytetään, että kahden vuoden asuminen täyttyy juuri ennen kuolemaa.

29. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön asetuksia on tulkittava aina yhdenmukaisesti ottaen huomioon niiden kaikki viral-

liset kieliversiot.[7] Tarkastelluista erikielisistä versioista vain jäljempänä mainitut ovat sopusoinnussa kaikkien erikielisten versioiden kanssa, jolloin yhdenmukaisen tulkinnan vaatimus puoltaa juuri sitä näkemystä. Sen lisäksi kahden vuoden ajanjakso on nimenomaan kytketty kuolinpäivään. Kytkentä ei olisi tarpeen, ellei olisi välttämätöntä katsoa yhtäjaksoisen asumisen päättyvän kuolinpäivänä.

Rama Givanen kanssa vuoden 1992 huhtikuusta vuoden 1995 huhtikuuhun, on heiltä kyseisissä olosuhteissa joka tapauksessa evättävä oikeus jäädä maahan.

VI Arviointi

Alustavat huomautukset

30. Vaikka työntekijän yhtäjaksoisen asumisen ei tarvitsisi toteutua juuri ennen hänen kuolemaansa, hakijoilta on joka tapauksessa evättävä oikeus jäädä maahan. Asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että perheenjäsenillä on oikeus jäädä maahan, jos he ovat asuneet työntekijän kanssa jäsenvaltion alueella. Tämän täytyy koskea myös asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 2 kohtaa, koska erona 3 artiklan 1 ja 2 kohdasta johtuviin oikeuksiin jäädä maahan on vain se, että 2 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa työntekijä kuolee ennen kuin hän on saanut oikeuden jäädä kyseisen valtion alueelle. Siitä huolimatta asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan perheenjäsenten oikeudet johdetaan työntekijän jo saamista oikeuksista, kun taas asetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaan perheenjäsenille myönnetään oma oikeus, jonka he saavat, jos suhde oleskeluvaltioon on riittävän kiinteä. Koska valittajat eivät asuneet Yhdistyneen kuningaskunnan alueella

31. On huomattava, että asianosaisten vastakkaiset kannat perustuvat asetuksen N:o 1251/70 sanamuodon, rakenteen ja tarkoituksen huomioon ottaviin tulkintoihin. Asiaa koskevia tekstejä on sen vuoksi tulkittava erittäin varovasti ja huolellisesti.

32. Ennakkoratkaisua pyytänyt kansallinen tuomioistuin pyytää ensimmäisellä kysymyksellään vastausta siihen, onko asetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen toteuduttava *juuri* ennen työntekijän kuolemaa vai voiko se toteutua myös jonakin aiempana ajankohtana, mikäli asuminen on luonteeltaan ja kestoltaan sellaista, että se täyttää edellytykset. Ensimmäinen kysymys koskee siten kahta seikkaa. Toisaalta se koskee maahanjäämisoikeuden saamisen edellytykseksi asetetun kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen ja kuolinpäivän ajallista järjestystä ja toisaalta sellaisten ajanjaksojen huomioon ottamista, jotka kestoltaan ja luonteeltaan täyttävät vähin-

7 — Vrt. asia 9/79, Koschnyske, tuomio 12.7.1979 (Kok. 1979, s. 2717, 6 kohta).

tään kahden vuoden yhtäjaksoista asumista koskevan edellytyksen.

33. Kysymyksen ensimmäistä osaa tarkasteltiin yhteisöjen tuomioistuimelle osoitetuissa huomautuksissa yksityiskohtaisesti, kun sen sijaan kysymyksen toiseen osaan ei kiinnitetty juuri mitään huomiota. Kaikissa yhteyksissä viitattiin asetuksen 4 artiklaan ja todettiin sen perusteella, että yli kolmen kuukauden poissaolot mitätöivät aikaisemman asumisen. Huomautuksissa ei kuitenkaan pohdittu sitä, että kyseinen säännös koskee ainoastaan ajanjaksoa, jonka perusteella työntekijä saa turvatun oikeuden jäädä maahan asetuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti ja hänen perheenjäsenensä asetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Asetuksen 4 artiklassa ei oteta kantaa siihen, kuinka kerran jo vahvistettuun oikeuteen jäädä maahan pitää suhtautua.

34. Seuraavissa perusteluissa pyritään sen vuoksi tarkastelemaan ennakkoratkaisua pyytäneen kansallisen tuomioistuimen ensimmäisen kysymyksen molempia näkökohtia.

Vastaukset ennakkoratkaisukysymyksiin

35. EY 39 artiklan 3 kohdan d alakohdan mukaan työntekijöiden vapaaseen liikkumisoikeuteen liittyy oikeus "työsuhteen päätyttyä jäädä jäsenvaltion alueelle komission antamissa soveltamisasetuksissa säädetyin edellytyksin". Näistä edellytyksistä säädetään komission asetuksessa N:o 1251/70.

36. EY 39 artiklan mukaisista työntekijän oikeuksista johdetaan periaatteessa myös tämän perheenjäsenten oikeudet. Asetuksessa N:o 1251/70 säädetään myös perheenjäsenten maahanjäämisoikeuden edellytyksistä. Asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan perheenjäsenillä on oikeus jäädä maahan silloin, kun työntekijä on itse saanut 2 artiklan mukaisin edellytyksin oikeuden jäädä maahan. Jos työntekijä kuitenkin kuolee ollessaan työelämässä ennen kuin hän on saanut oikeuden jäädä kyseisen jäsenvaltion alueelle, hänen perheenjäsenillään on siitä huolimatta oikeus jäädä jäsenvaltioon asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 2 kohdan mukaisin edellytyksin.

37. Asetusta N:o 1251/70 sovelletaan esillä olevaan asiaan, koska Rama Givane asui Yhdistyneessä kuningaskunnassa EY 39 artiklassa ja asetuksessa N:o 1251/70 tarkoitettuna työntekijänä. Valittajat taas ovat asetuksen N:o 1251/70 1 artiklassa ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella annetun neuvoston asetuksen N:o 1612/68 [8] 10 artiklassa tarkoitettuja perheenjäseniä. Asetuksen N:o 1612/68 10 artiklan 1 kohdan

8 — 15.10.1968 annettu neuvoston asetus (EYVL L 257, s. 2).

a alakohdassa säädetään seuraavaa: "Seuraavilla henkilöillä on kansalaisuudesta riippumatta oltava oikeus tulla asumaan sellaisen työntekijän luokse, joka on jäsenvaltion kansalainen ja työssä toisen jäsenvaltion alueella:

a) hänen aviopuolisonsa sekä heidän jälkeläisensä, jotka ovat alle 21-vuotiaita tai huollettavia;

— — ."

38. Jotta ennakkoratkaisua pyytäneelle kansalliselle tuomioistuimelle voitaisiin antaa vastaus kysymykseen, onko työntekijän perheenjäsenten maahanjäämisoikeuden saannin edellytyksenä, että työntekijä on asunut yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuotta jäsenvaltion alueella juuri ennen kuolemaansa, vai riittääkö, että hän on asunut jäsenvaltion alueella yhtä kauan yhtäjaksoisesti jonakin aiempana ajankohtana, on tulkittava asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 2 kohtaa ottaen huomioon sen sanamuoto, rakenne ja tarkoitus.

39. Säädöksen englanninkielinen versio, jota on ilmeisesti käytetty esillä olevassa asiassa, on neutraali kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen ja kuolinpäivän ajallisen kytkennän suhteen. Asetuksessa todetaan vain seuraavaa: "The worker, on the date of his decease, had resided continuously in the territory of his member state *for at least two years.*" [9] Tämän sanamuodon mukaan riittäisi, että työntekijä on asunut kyseisen jäsenvaltion alueella työntekijänä yhtäjaksoisesti kaksi vuotta jossain vaiheessa ennen kuolemaansa.

40. Yhtä neutraaleja ovat asetuksen hollanninkielinen ("gedurende"), portugalinkielinen ("pelo menos dois anos"), espanjankielinen ("un mínimo de dos años") ja ruotsinkielinen ("under minst två år") versio.

41. Säädöksen saksan-, ranskan- ja italiankielisen version perusteella voidaan sen sijaan olettaa, että kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen on toteuduttava juuri ennen kuolemaa. Saksankielisessä tekstissä säädetään, että työntekijän on oltava asunut jäsenvaltiossa "seit mindestens zwei Jahren". Sana "seit" yhdistää kuolinpäivän ajanjaksoon, joka ei ole vielä päättynyt. Jos olisi haluttu viitata johonkin aiempaan ajankohtaan, olisi todennäköisesti käytetty sanaa "während". Säädöksen ranskan- ja italiankielisen version sanavalinta on vastaavanlainen. Niissä käytetään sanojen "pendant" ja "durante" sijasta sanoja "depuis" ja "da".

9 — Kursivointi tässä.

42. Muunkieliset versiot eivät kuitenkaan sisällä tätä merkitystä, kuten edellä jo todettiinkin. Erikielisissä versioissa käytetään myös eri aikamuotoa. Saksankielisessä versiossa käytetään ilmausta "aufgehalten hat", mikä viittaa tapahtuneen ja nykyhetken läheisyyteen. Hollanninkieliseen versioon on valittu menneen ajan aikamuoto "woonachtig was" ja englanninkieliseen menneen ajan aikamuoto "had resided".

43. Sanamuodon mukaisella tulkinnalla ei siis päästä yksiselitteiseen lopputulokseen. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kaikilla kieliversioilla on periaatteessa kuitenkin sama arvo, joka ei voi vaihdella sen mukaan, mikä on kyseessä olevaa kieltä puhuvan väestön määrä näissä jäsenvaltioissa. [10]

44. Toisin kuin komissio perusteluissaan esittää, ei ole välttämätöntä valita tulkintaa, joka on sopusoinnussa kaikkien erikielisten versioiden kanssa, eli tässä asiassa tulkintaa, jonka mukaan yhtäjaksoisen asumisen on toteuduttava juuri ennen kuolemaa.

45. Asiassa Akman [11] antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on vastaavassa tilanteessa ainoastaan päätellyt, että ennakkoratkaisukysymykseen ei pystytä kyseisissä tapauksissa antamaan sanamuodon mukaisella tulkinnalla yksiselitteistä vastausta. Kyseisessä asiassa oli kyse siitä, edellytetäänkö assosiaationeuvoston assosiaation kehittämisestä 19 päivänä syyskuuta 1980 tekemän päätöksen 1/80 7 artiklan 2 kohdassa, että turkkilaisen työntekijän työ vielä jatkuu, jotta hänen lapsensa voisivat hakea jäsenvaltiossa työtä. Kyseisen säädöksen sanamuodon mukaan edellytetään, että asianomainen vanhempi on työskennellyt vähintään kolme vuotta; saksankielisessä versiossa käytetään ilmausta "seit" ja ranskankielisessä ilmausta "depuis", kun taas hollanninkielisessä versiossa neutraalia ilmausta "gedurende", minkä mukaan tuomioistuin säädöstä myös tulkitsi. Kyseisessä tapauksessa tuomioistuin siis päätyi sanan "seit" ilmaiseman välittömän ajallisen yhteyden vastaiseen tulkintaan.

46. Koska asetuksen 3 artiklan 2 kohdan kirjaimellisella tulkinnalla ei siten saada yksiselitteistä vastausta esitettyyn kysymykseen, kyseistä säännöstä on tarkasteltava asiayhteytensä puitteissa, ja sitä on tulkittava sen päämäärän ja tarkoituksen mukaisesti.

47. Edellytyksistä, joiden perusteella työntekijällä on oikeus jäädä maahan, säädetään asetuksen N:o 1251/70 2 artiklassa. Perheenjäsenten oikeus jäädä maahan määräytyy sen sijaan asetuksen 3 artiklan perusteella. Kyseessä on periaatteessa työntekijän oikeudesta johdettu oikeus. Se ilmenee 3 artiklan 1 kohdasta, jossa säädetään seuraavaa: " — — on oikeus oleskella siellä pysyvästi, jos työntekijä on saanut oikeuden jäädä tuon valtion alueelle

10 — Vrt. asia C-296/95, EMU Tabac ym., tuomio 2.4.1998 (Kok. 1998, s. I-1605, 36 kohta).

11 — Asia C-210/97, Akman, tuomio 19.11.1998 (Kok. 1998, s. I-7519, 31 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

2 artiklan mukaisesti, — — .” Työntekijän kuollessa perheenjäsenten maahanjäämisoikeus muuttuu työntekijän oikeudesta riippumattomaksi oikeudeksi. Asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa säädetään siltä osin seuraavaa: ” — — ja jatkaa oleskeluaan vielä tämän kuoleman jälkeen.” Jos työntekijä sen sijaan kuolee ollessaan työelämässä ennen kuin hän on saanut oikeuden jäädä maahan, päättyy maahanjäämisoikeuden saannin edellytyksenä oleva työskentely ennenaikaisesti ja ennakoimattomasti, mutta työntekijän perheenjäsenet saavat kuitenkin 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti oikeuden jäädä maahan työntekijän asuttua työskentelymaassa yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan. Kysymys on siis myös työntekijän oikeudellisesta asemasta johdetusta perheenjäsenten oikeudesta, joka muuttuu kuitenkin työntekijän kuollessa itsenäiseksi oikeudeksi. Asetuksen 3 artiklan 2 kohdan rakenne vastaa siten 3 artiklan 1 kohdan rakennetta.

48. Saksan hallituksen näkemyksestä poiketen 2 ja 3 artiklaa vertaamalla ei voida tehdä enempää johtopäätöksiä. Sanamuotoa ”asunut siellä yhtäjaksoisesti pitempään kuin kolme (tai kaksi) vuotta” käytetään kyllä myös 2 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa. Lause on myös niissä kohdissa pääasian kannalta merkityksellisen ajankohdan eli vanhuuseläkkeen tai työkyvyttömyyden alkamisen suhteen samassa kontekstissa kuin 3 artiklan 2 kohdan kuolinpäivän suhteen. Mistään ei kuitenkaan voida päätellä, että asetuksen N:o 1251/70 2 artiklan 1 kohdan mukaan vähimmäisoleskeluajan pitäisi toteutua juuri ennen pääasian kannalta merkityksellistä ajankohtaa, koska tämänkään kohdan erikielisten versioiden sanamuoto ei ole yksiselitteinen. Asetuksen 2 artiklan 1 kohdan a alakohdassa edellytetään pikemminkin, että työskentelyn päättyessä tavanomaisissa olosuhteissa eli työntekijän saavuttaessa vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän hänen on oltava asunut siellä ”pitempään kuin kolme vuotta” ja oltava ollut palkatussa työssä nimenomaan ”viimeksi kuluneet” 12 kuukautta. Jälkimmäistä ilmausta ei sen sijaan käytetä 3 artiklassa, mikä tukee näkemystä, että sen mukaan kahden vuoden asumisen *ei* ole toteuduttava juuri ennen kuolemaa.

49. Lisäksi asetuksen 5 artiklan perusteella vaikuttaa epätodennäköiseltä nimenomaan sellainen tulkinta, että oikeuden saamisen edellytykseksi asetettujen seikkojen pitäisi toteutua juuri ennen maahanjäämisoikeuden käyttämistä. Artiklan mukaan henkilö, joka on saanut oikeuden jäädä jäsenvaltioon, voi kahden vuoden aikana nimenomaan poistua jäsenvaltion alueelta ilman, että sillä on kielteistä vaikutusta tähän oikeuteen. Asetuksen rakenteen huomioon ottavan tulkinnan perusteella ei siis voida päätellä, että asetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaisen, oikeuden saamisen edellytykseksi asetetun kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen on toteuduttava juuri ennen kuolemaa.

50. Kysymyksen ratkaisemiseksi lopullisesti on siis vielä tarkasteltava perheenjäsenten maahanjäämisoikeutta koskevien säännösten tarkoitusta. Asetuksen johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa

oikeus jäädä maahan määritellään "työntekijän oikeudeksi jatkaa asumistaan jäsenvaltion alueella hänen päätettyään työskentelynsä siellä". Työntekijällä on siis oltava mahdollisuus säilyttää asumisen ja työskentelyn myötä muodostunut elämänpiiri myös työelämästä pois siirtymisen jälkeen. Asetuksen johdanto-osan kolmannen perustelukappaleen mukaan työvoiman liikkuvuus yhteisön alueella edellyttää, "että työntekijät voivat olla työssä perättäin useissa jäsenvaltioissa ilman, että se muodostuisi heille epäedulliseksi". Perheenjäsenistä todetaan johdanto-osan seitsemännessä perustelukappaleessa seuraavaa: "työntekijän käyttäessä oikeuttaan jäädä maahan on välttämätöntä myöntää tämä oikeus myös hänen perheenjäsenilleen; siinä tapauksessa että työntekijä kuolee ollessaan työelämässä, hänen perheenjäsentensä oleskeluoikeuden jatkuminen on myös tunnustettava — — ."

51. Työntekijän perheenjäsenillä, jotka ovat muuttaneet hänen kanssaan yhtäaikaa tai myöhemmin toiseen jäsenvaltioon, on oltava oikeus jäädä työskentelyvaltioon työntekijän kanssa myös tämän siirryttyä pois työelämästä. Työntekijän kuollessa, riippumatta siitä onko hän kuollessaan työelämässä vai siirtynyt jo eläkkeelle, perheenjäseniä ei voi velvoittaa perumaan asuinpaikkaa koskevaa päätöstään.

52. Maahanjäämisoikeuden saaminen edellyttää 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisissa tavanomaisissa olosuhteissa tiettyä juurtumista vastaanottavaan maahan, josta osoituksena pidetään kolmen vuoden yhtäjaksoista asumista ja kahdentoista kuukauden työskentelyä ennen työelämästä vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Täyttäessään nämä edellytykset, henkilöllä, jolla on oikeus jäädä jäsenvaltioon, on asetuksen 5 artiklan mukaan kahden vuoden määräaika tämän oikeuden käyttämisen aloittamiseksi; tänä aikana hän voi poistua jäsenvaltion alueelta ilman, että sillä on kielteistä vaikutusta tähän oikeuteen.

53. Toisin kuin 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan perustana olevan "eläkkeelle jäämisen, normaalin ja ennakoitavissa olevan työelämästä pois siirtymisen" [12] yhteydessä "työskentelyn ennenaikaiseen ja ennakoimattomaan päättymiseen johtavan työkyvyttömyyden" [13] yhteydessä maahanjäämisoikeuden perusteeksi riittää jo asetuksen 2 artiklan 1 kohdan b alakohdan ensimmäisen virkkeen mukainen kahden vuoden yhtäjaksoinen asuminen. Myös näissä tapauksissa henkilöllä, jolla on oikeus jäädä jäsenvaltioon, on asetuksen 5 artiklan mukaan kahden vuoden määräaika päättääkseen, missä hän haluaa lopullisen asuinpaikkansa olevan. [14] Yhteisön lainsäätäjä asettaa ennakoimattoman työelämästä pois siirtymisen yhteydessä maahanjäämisoikeuden muodolliseksi edellytykseksi kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen. Asetuksessa esitettyjen arvioiden mukaan kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen aikana tapahtunut juurtuminen työskentelyvaltioon on riittävä kyseisissä olosuhteissa.

12 — Vrt. asetuksen johdanto-osan viides perustelukappale.

13 — Vrt. asetuksen johdanto-osan viides perustelukappale.

14 — Ks. vastaavasti asetuksen johdanto-osan kuudes perustelukappale.

54. Asetuksen 2 artiklan 1 kohdan b alakohdan ensimmäisen virkkeen ja 3 artiklan 2 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan välillä on yhtäläisyyttä. Jos työntekijä kuolee ollessaan työelämässä, on yhtä lailla kyse ennenaikaisesta ja ennakoimattomasta työelämästä pois siirtymisestä. Aivan kuten 2 artiklan 1 kohdan b alakohdan ensimmäisen virkkeen mukaisissa tapauksissa perheenjäsenet voivat vedota 3 artiklan 1 kohdan mukaan työntekijän kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen jälkeen saamaan oikeuteen jäädä maahan, he voivat 3 artiklan 2 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan myös vedota työntekijän aiempaan kahden vuoden yhtäjaksoiseen asumiseen. Perheenjäsenten oikeudet myönnetään heille siinä tapauksessa asetuksen rakenteen mukaisesti työntekijän oikeuksien perusteella.

55. Jos kahden vuoden yhtäjaksoinen asuminen on siis kyseisissä olosuhteissa riittävä oikeuksien saamiseksi, on näissä tapauksissa sovellettava myös asetuksen 5 artiklan mukaista kahden vuoden määräaikaa, jona oikeus säilyy. Vasta tämän kahden vuoden määräajan umpeuduttua on katsottava, että saatu oikeus jäädä maahan kumoutuu, koska oikeutta ei ole käytetty.

56. Siten asetuksen 4 artiklan mukaiset yli kolmen kuukauden poissaolot vaikuttavat oikeuksien saamiseen kielteisesti vain siltä osin kuin ne keskeyttävät "yhtäjaksoisen" asumisen. Jos sitä vastoin oikeudellinen asema on vahvistettu, sovelletaan asetuksen 5 artiklan mukaista kahden vuoden määräaikaa.

57. Käsittelyssä olevan asian kannalta tämä tarkoittaa sitä, että Rama Givane sai palatessaan Yhdistyneeseen kuningaskuntaan perheensä kanssa vuoden 1996 helmikuussa liittää tähän oleskeluunsa yhtäjaksoisen asumisensa tässä maassa vuosina 1992—1995. Tähän tulkintaan on päädyttävä varsinkin sen vuoksi, koska hän oli jo täyttänyt asetuksen 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaiset maahanjäämisoikeuden saamisen edellytykset (lukuun ottamatta viittä päivää, minkä pituiseen poissaoloon hän oli 4 artiklan mukaan joka tapauksessa oikeutettu) asuessaan ja työskennellessään Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuosina 1992—1995, mikä johtaa välittömästi asetuksen 5 artiklan soveltamiseen, jonka mukaan tällainen enintään kahden vuoden poissaolo jäsenvaltiosta ei vaikuta kielteisesti maahanjäämisoikeuden käyttämiseen.

58. Näin ollen voidaan katsoa, että Rama Givanen osalta kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen edellytys oli hänen kuollessaan täyttynyt.

59. Ottamatta huomioon aiempia asumisjaksoja tämän edellytyksen voitaisiin mahdollisesti katsoa täyttyvän myös seuraavin perustein, joita tarkastellaan tässä

yhteydessä nimenomaan vain toissijaisesti. Kun otetaan huomioon asetuksen 4 artiklan mukaiset yhtäjaksoisen asumisen kannalta merkityksettömät alle kolmen kuukauden poissaolot vuodessa, työntekijän on siis asuttava työskentelyvaltiossa 24 kuukauden aikana vain vähintään 18 kuukautta. Maahanjäämisoikeuden saamisen edellytykseksi asetettu juurtuminen työskentelyvaltioon tapahtuu asetuksessa esitettyjen arvioiden mukaan nimenomaan myös näissä olosuhteissa. Jos sallittava poissaoloaika lisättäisiin kuvitteellisesti lähes 21 kuukauden jaksoon, jonka Rama Givane asui toisella kerralla yhtäjaksoisesti Yhdistyneessä kuningaskunnassa ennen kuolemaansa, olisi hän asunut maassa myös juuri ennen kuolemaansa oikeuden saamisen edellytykseksi asetetun yhtäjaksoisen ajan.

60. Näihin päätelmiin ei kuitenkaan ole tarvetta vedota, koska Rama Givane pystyi edellä esitetyn mukaisesti liittämään paluun jälkeisen asumisensa aiempaan asumiseen, jonka perusteella hän sai asetuksessa tarkoitetun vahvistetun oikeuden.

61. Koska perheenjäsenten maahanjäämisoikeudessa on kyse johdetusta oikeudesta, ei välttämättä edellytetä, että perheenjäsenet ovat asuneet työntekijän kanssa koko oikeuden saamisen edellytykseksi asetetun ajan. Jotta perheenjäsenillä olisi riippumaton oikeus jäädä maahan heidän oikeuksiensa perusteena olleen työntekijän kuoltua sekä asetuksen 3 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen että 3 artiklan 2 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan, heidän on joka tapauksessa asuttava työntekijän kanssa tämän kuollessa. Tämä edellytys näyttää esillä olevassa asiassa kiistatta täyttyneen.

62. Myös 3 artiklan 2 kohdan toinen luetelmakohta tukee näkemystä siitä, että perheenjäsenten vähimmäisoleskeluajoilla ei ole merkitystä, toisin kuin komissio esittää. Jos työntekijä kuolee työtapaturman tai ammattitaudin seurauksena, hänen perheenjäsenillään on oikeus jäädä työskentelyvaltioon, riippumatta siitä, kuinka kauan he ovat siellä asuneet.

63. Vaikuttaa myös asianmukaiselta, että vähimmäisoleskeluaikaa koskeva vaatimus koskee vain työntekijää, jotta hän pystyy ensin saavuttamaan myöhemmän maahanjäämisoikeuden kannalta turvatun aseman, ennen kuin antaa perheensä muuttaa luokseen.

64. Perheen muutto työskentelymaahan aiheuttaa yleensä suuria muutoksia perheelle: muuttajat luopuvat kotimaastaan, sosiaalisesta ympäristöstään ja omasta kodistaan, kouluikäiset lapset joutuvat vaihtamaan koulua, perheen on luotava oleskelumaassa riittävät asumis- ja elinolot jne. Tästä syystä on täysin aiheellista, että

työntekijän jo saatua vahvistetun oikeuden muuttopäätöksen tehneiden perheenjäsenten ei tarvitse elää alkuvaiheessa epävarmoina siitä, onko heidän oleskelunsa oikeudellisesti turvattu. Tämä pätee erityisesti silloin, jos työntekijä kuolee, mikä tulee perheelle usein yllätyksenä.

65. Eron tekeminen 3 artiklan 2 kohdan ensimmäisen ja toisen luetelmakohdan välillä vaikuttaa siten mielivaltaiselta. Syynä on kuitenkin oletettavasti se, että työntekijän kuollessa työtapaturman tai ammattitaudin seurauksena työskentelystä — eli syystä toisessa jäsenvaltiossa asumiselle — tulee kuolinsyy. Näissä olosuhteissa ei olisi kohtuullista evätä perheeltä oikeutta jäädä asumaan maahan. Säännöksestä ilmenee, että asetukseen on sisällytetty myös kohtuusnäkökohtia, jotka suhteuttavat tiettyjen määräaikojen tai juurtumisen vaatimuksia. Tämä pätee erityisesti silloin, jos kohtuusperiaatteen soveltaminen näyttää perustellulta useammista syistä. Näitä päätelmiä tukee myös se, että 4 artiklan mukaan työntekijä voi olla vastaanottavasta valtiosta poissa enintään kolme kuukautta vuodessa — ja asevelvollisuuden suorittamiseksi jopa pidempään — ilman, että sillä on kielteistä vaikutusta asumisen kestoon.

66. Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen ehdotan, että ennakkoratkaisupyyntöön vastataan siten, että asetuksen N:o 1251/70 3 artiklan 2 kohta ei välttämättä edellytä, että kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen on toteuduttava juuri ennen työntekijän kuolemaa, mikäli työntekijä voi liittää asumisensa asetuksessa tarkoitettuun kahden vuoden yhtäjaksoiseen asumiseen jonakin aiempana ajankohtana eikä hän ole menettänyt oikeutta olemalla pois työskentelyvaltiosta yli kaksi vuotta, kuten asetuksen 5 artiklassa säädetään.

67. Vastaus ennakkoratkaisupyynnön 2—5 kysymykseen on looginen seuraus ensimmäiseen kysymykseen annettavaksi ehdotetusta vastauksesta.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

68. Työntekijä voi saada kahden vuoden asumisjaksosta johtuvat oikeudet, jos hän on pois jäsenvaltiosta, jossa hän oleskeli, kauemmin kuin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kolmen kuukauden ajan vuodessa, jos poissaolo kestää enintään 5 artiklassa tarkoitetut kaksi vuotta.

Kolmas ennakkoratkaisukysymys

69. Oikeuteen vedota aikaisemmin täyttyneisiin yhtäjaksoisen asumisen jaksoihin, vaikka asuminen on myöhemmin keskeytynyt, sovelletaan kahden vuoden määräaikaa.

Neljäs ennakkoratkaisukysymys

70. Oikeus vedota aikaisempiin asumisjaksoihin kumoutuu, jos asuminen keskeytyy yli kahdeksi vuodeksi.

Viides ennakkoratkaisukysymys

71. Edesmenneen työntekijän perheenjäsenet voivat vedota 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen oikeuteen, jos työntekijä on saanut vahvistetun oikeuden asuttuaan maassa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuotta eikä ole luopunut oikeudesta keskeyttämällä asumisen yli kahdeksi vuodeksi.

VII Ratkaisuehdotus

72. Ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Asetuksen N:o 1251/70 3 artikla ei välttämättä edellytä, että kahden vuoden yhtäjaksoisen asumisen on toteuduttava juuri ennen työntekijän kuolemaa, mikäli työntekijä voi liittää asumisensa asetuksessa tarkoitettuun kahden

vuoden yhtäjaksoiseen asumiseen jonakin aiempana ajankohtana eikä hän ole menettänyt oikeuttaan olemalla pois työskentelyvaltiosta yli kaksi vuotta.

2) Työntekijä voi saada kahden vuoden asumisjaksosta johtuvat oikeudet, jos hän on pois jäsenvaltiosta, jossa hän oleskeli, kauemmin kuin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kolmen kuukauden ajan (joiden vuoksi *ainoastaan* yhtäjaksoinen asuminen kyseisessä oleskeluvaltiossa vahvistetun oikeuden saamiseksi keskeytyy), jos poissaolo kestää enintään 5 artiklassa tarkoitetut kaksi vuotta.

3) Oikeuteen vedota aikaisemmin täyttyneisiin yhtäjaksoisen asumisen jaksoihin sovelletaan kahden vuoden määräaikaa, kun asuminen myöhemmin keskeytyy.

4) Oikeus vedota aikaisempiin asumisjaksoihin kumoutuu, jos asuminen keskeytyy yli kahdeksi vuodeksi.

5) Edesmenneen työntekijän perheenjäsenet voivat vedota 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen oikeuteen, jos työntekijä on saanut vahvistetun oikeuden asuttuaan maassa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuotta eikä ole luopunut oikeudestaan keskeyttämällä asumisen yli kahdeksi vuodeksi.